

September 2023
FEM VEJE TIL FLERE FAGLÆRTE

Chr. Augustinus Fabrikker

AKTIESELSKAB

AXCELFUTURE

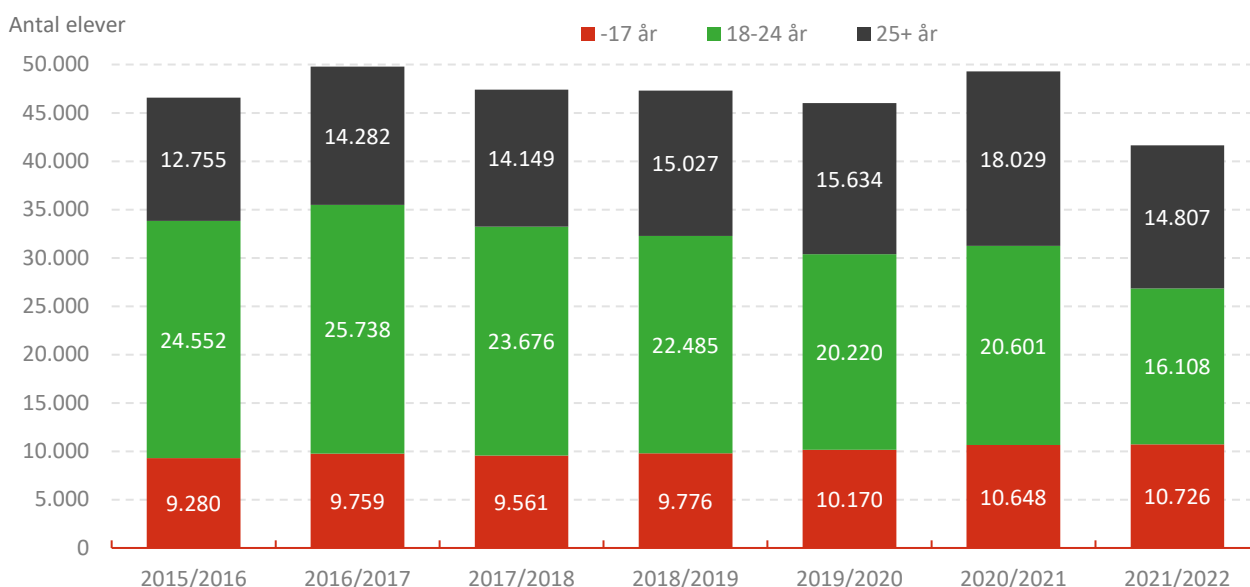
ERHVERVSLIVETS TÆNKETANK

FOR FÅ STARTER OG FOR MANGE FALDER FRA ERHVERVSUDDANNELSERNE

Det er velkendt, at vi i Danmark mangler faglærte – både nu og i fremtiden. Skal vi løse den udfordring, skal vi både have flere til at vælge erhvervsuddannelserne og færre til at falde fra i løbet af uddannelsen.

Over de senere år har vi set en faldende tendens i tilgangen til erhvervsuddannelserne – og det er "de unge voksne" i alderen 18-24 år, der har søgt mindre ind på en erhvervsuddannelse, jf. figur 1. Kun ca. hver tredje, der starter på erhvervsuddannelsens grundforløb, kommer direkte fra folkeskolen, og derfor skal løsninger ikke kun findes ved, at færre vælger gymnasiet og flere erhvervsuddannelsen direkte fra folkeskolen.

FIGUR 1: TILGANG TIL ERHVERVSUDDANNELSERNES GRUNDFORLØB 2

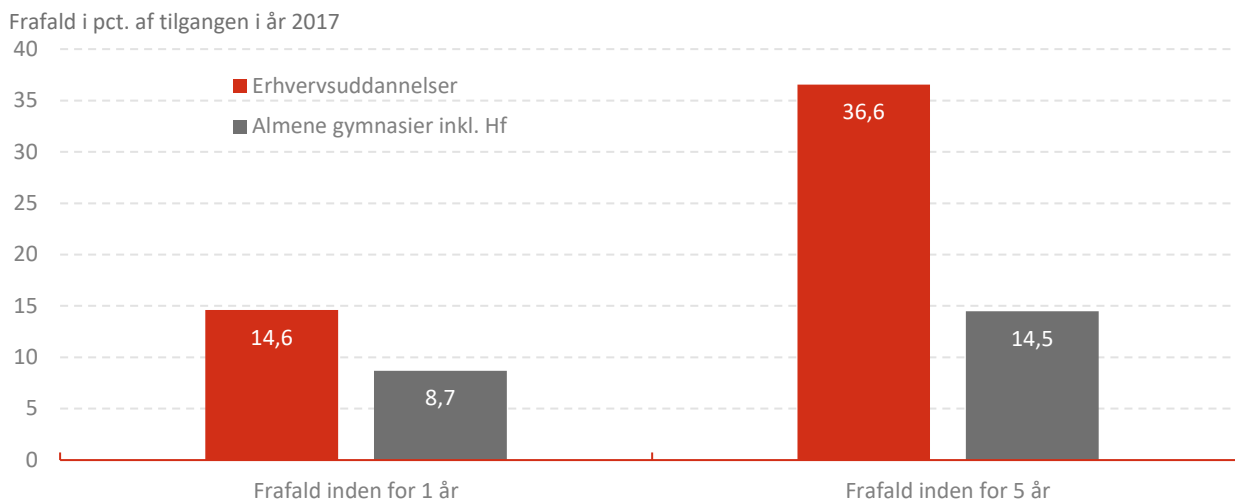
Kilde: Børne- og undervisningsministeriet (uddannelsesstatistik.dk).

Note: Vi opgør her kun tilgangen på Grundforløb 2, da det stort set kun er personer op til og med 17 år, der starter på Grundforløb 1, mens alle tager Grundforløb 2.

Mens færre søger mod en erhvervsuddannelse, er der desuden alt for mange, der falder fra, når først de har taget valget. Af de elever, der begyndte en EUD i 2017, var knap 15 pct. faldet fra inden for det første år, og målt efter fem år var over en tredjedel faldet fra. Det er ca. dobbelt så højt som frafaldet på gymnasiet, hvor frafaldet efter et og fem år var hhv. knap 9 og 15 pct., jf. figur 2.

Det høje frafald på EUD skal ses i lyset af elevsammensætningen, der er meget anderledes end på gymnasierne. De fleste kommer ikke fra folkeskolen, men har af den ene eller anden årsag enten taget en anden uddannelse førhen eller været ude af uddannelsessystemet gennem en årrække – fx som følge af skoletræthed eller nederlag i folkeskolen. Desuden er der naturligt et vis frafald på den indledende del af en erhvervsuddannelse, hvor eleverne bl.a. undersøger, om det fag, de i første omgang har valgt, er det rigtige valg for dem.

FIGUR 2: FRAFALDET ER MARKANT HØJERE PÅ EUD END PÅ GYMNASIET

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

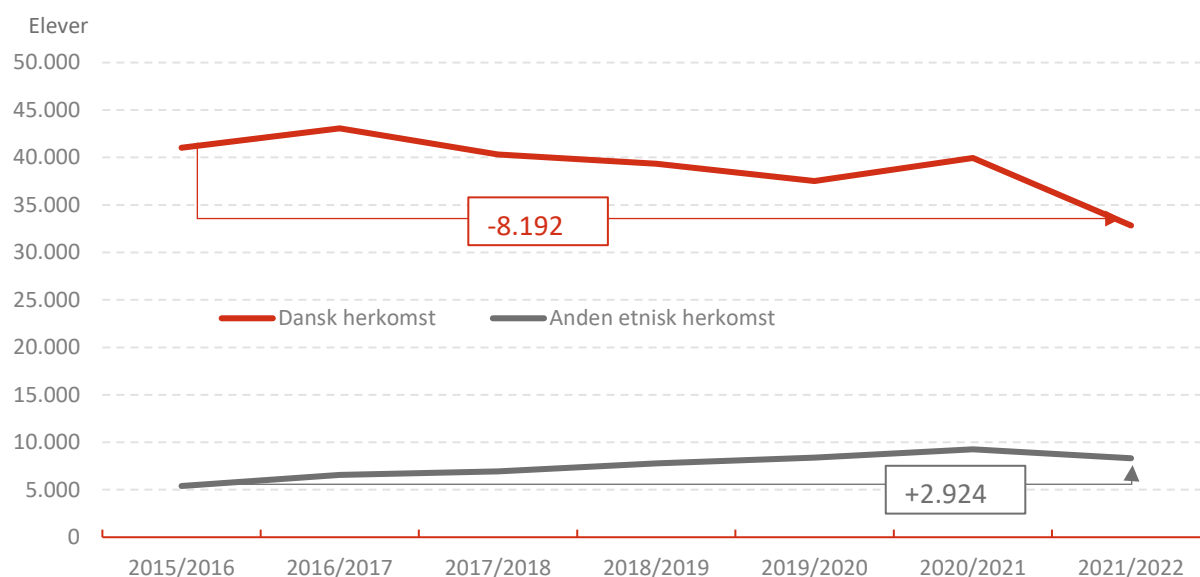
Ikke alt står skidt til

Der er dog også positive udviklinger, for ansøgertallet til erhvervsuddannelserne fra personer med anden etnisk herkomst har faktisk været stigende gennem de senere år, jf. figur 3.

Antallet af personer med anden etnisk baggrund, der begyndte en erhvervsuddannelse, steg fra 5.398 i 2015/2016 til 8.322 i 2021/2022. Det svarer til stigning på 2.924 elever, der dog modsvares af et fald på 8.192 elever med etnisk dansk baggrund, jf. figur 3.¹

Tendensen er stort set ensartet på tværs af erhvervsuddannelsernes fire hovedområder. Fx var der i uddannelsesåret 2021/2022 2.565 færre personer med dansk oprindelse, der startede på hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik, end der var i 2015/2016. Og der var 319 færre, der startede på hovedområdet Teknologi, byggeri og transport. Omvendt steg antallet på de to hovedområder for personer med anden etnisk baggrund end dansk med hhv. 1.357 og 1.237 personer.

FIGUR 3: TILGANG PÅ ERHVERVSUDDANNELSERNES GRUNDFORLØB 2

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk

¹ <https://axcelfuture.dk/s/Indvandrere-og-efterkommere-tager-de-faglre-uddannelser-vi-mangler.pdf>

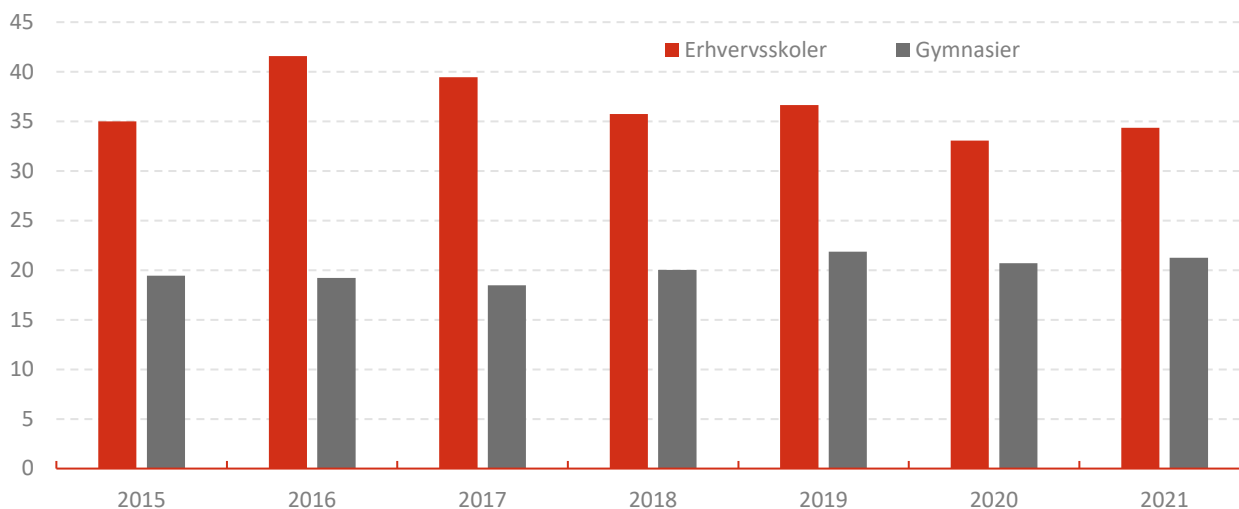
Strukturelle udfordringer

Erhvervsuddannelserne står over for en række strukturelle udfordringer, som Axcelfuture bl.a. har beskrevet i analysen "Fire centrale udfordringer for erhvervsuddannelserne".²

Derudover viser vi bl.a. i analysen "Stor personaleomsætning på erhvervsskolerne", at erhvervsskolelærere er dårligere lønnet end lærere på gymnasier, og at der er en markant højere udskiftning blandt lærerne på erhvervsuddannelserne. Vi måler personaleomsætningen blandt ansatte på hhv. erhvervsskoler og gymnasier, der arbejder som lærer. Det gør vi ved at sætte antal afgangse i forhold til det samlede antal ansatte hvert år, og det viser, at personaleomsætningen har ligget over 33 pct. hvert år siden 2015 for erhvervsskolerne. For gymnasierne ligger læreromsætningen markant under, nemlig omkring 20 pct., jf. figur 4.

FIGUR 4: PERSONALEOMSÆTNING FOR UNDERVISERE PÅ SKOLERNE

Antal afgangse ift. ansatte, pct.

Kilde: Danmarks Statistiks registre og egen beregninger.

Note: Personaleomsætning er opgjort som antallet af afbrudte ansættelser ift. antal ansatte inden for samme år. Inden for hver periode kan samme individ godt have flere afbrudte ansættelser, men vil blot indgå som enkelt person i nævneren når det samlede antal ansatte opgøres.

² <https://axcelfuture.dk/s/Fire-centrale-udfordringer-for-erhvervsuddannelserne.pdf>

FEM VEJE TIL FLERE FAGLÆRTE

Vi mener, at der er fem veje at gå, hvis vi skal få flere faglærte i Danmark. De fem veje er identificeret gennem en lang række samtaler med eksperter på området fra en række forskellige organisationer.

DE FEM VEJE

1. Skab en bæredygtig finansieringsmodel

2. Løs problemerne på Grundforløb 2

3. Færre udbud af hovedforløb skal sikre en bæredygtig undervisning

4. Giv lærerne den rigtige efteruddannelse

5. Flere skal gå den faglærte vej

De fem veje kalder ikke udelukkende på politisk handling. Flere tiltag skal gøres i de faglige udvalg, der organiserer erhvervsuddannelserne gennem samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter.

Herunder præsenterer vi hovedudfordringer og løsninger forbundet med de fem veje.

1) SKAB EN BÆREDYGTIG FINANSIERINGSMODEL

Erhvervsuddannelser og gymnasier finansieres af statslige tilskud hovedsageligt i form af taxametertilskud på baggrund af uddannelsesaktivitet samt visse grundtilskud.

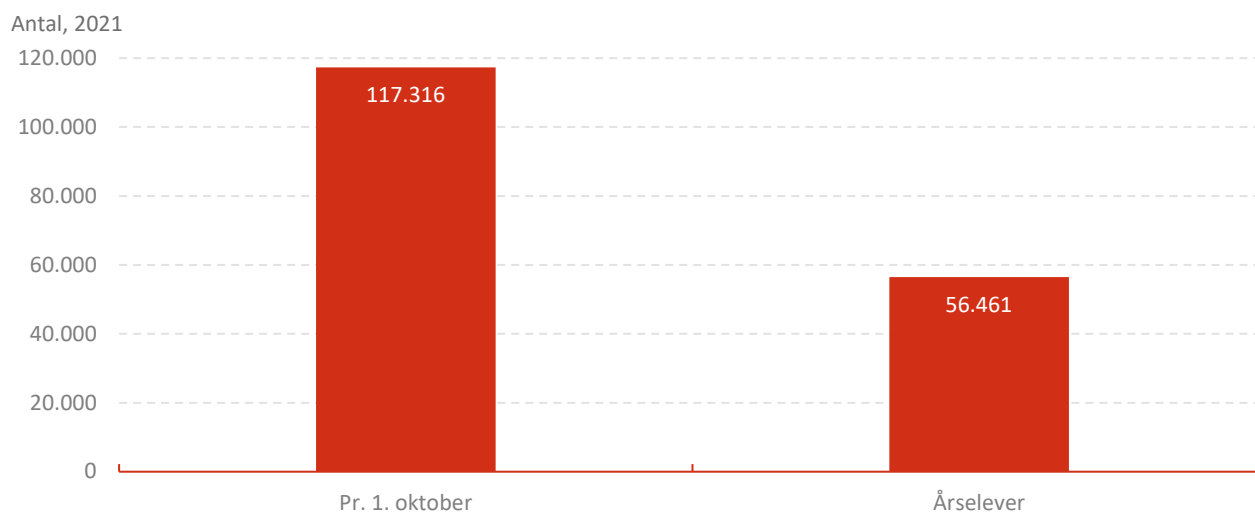
Fællesudgifter og bygningsudgifter tager udgangspunkt i aktiviteten året før, og svinger derfor i takt med de udsving i elevtallet, der er fra år til år. Et fald i elevtallet året før giver derfor et lavere tilskud, uagtet at elevtallet er højt det aktuelle år.

Det største tilskud, undervisningstaxameteret, udregnes efter uddannelsesaktiviteter i løbet af året. Hvis eleverne på eud-grundforløb er til stede på 10. dagen, udløser de taxameter for 25 dage af grundforløbet. Eleverne på hovedforløbet tælles tilskud for fem dage, hvis de er til stede på 5. dagen.³

Undervisningstaxameteret (og visse andre mindre taxameterformer) udregnes på baggrund af "årselever", der defineres som en elev undervist på fuld normaltid i 200 dage, og som beregnes på baggrund af tælleprincipperne oven for. Det har betydning for finansieringen, da antallet af elever svinger meget i løbet af et år, jf. figur 5. Det skyldes både, at erhvervsuddannelserne veksler mellem skole og læreplads, og at frafaldet på uddannelserne er høj, jf. oven for. I 2021 kom 66 pct. af erhvervsuddannelsernes statslige finansiering pr. årselev fra undervisningstaxameteret.

Taxametermodellen udgør derfor en udfordring for erhvervsuddannelsernes mulighed for at sikre kvalitet i undervisningen for alle elever. Det er naturligt, at finansieringen af uddannelsen afhænger af undervisningsaktiviteten, men taxametrene skal finansiere både lærerlønninger og køb af udstyr, hvilket er langt mindre fleksible end antallet af elever. Hvis der skal være finansiering til lærerlønninger og udstyr til det gennemsnitlige antal elever, giver det en underfinansiering af undervisningen af alle elever, der starter på uddannelsen. Desuden kan de uddannelser, der formår at holde på eleverne, komme til at betale for uddannelser med højt frafald, til skade for kvaliteten.

FIGUR 5: ANTAL ELEVER PÅ ERHVERVSUDDANNELSER EFTER MÅLETIDSPUNKT

Kilde: Danmarks Statistik (tal pr. 1. oktober) og Finansministeriets finanslovsdatabase (årselever)

³ Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet: [Styregruppe Økonomiudvalg \(uvm.dk\)](https://www.styregruppe.dk/ekonomiudvalg)

VEJEN TIL EN BÆREDYGTIG FINANSIERINGSMODEL

En mærkbart større andel af finansieringen skal være på grundtaxametre og tilsvarende lavere andel på det elevafhængige undervisningstaxameter. Det vil gøre finansieringen mindre påvirket af udsving i elevtal inden for det enkelte skoleår.

Tælleprincipperne på grundforløbet og hovedforløbets uddannelsesperioder skal ændres, så tælleperioderne gøres længere.

Grundtaxametre tælles over en treårig periode for at undgå korte udsving i elevtallet pga. fx konjunkturudsving.

2) LØS PROBLEMERNE PÅ GRUNDFORLØB 2

Erhvervsuddannelser er i simplificeret form opdelt i tre skoleforløb.

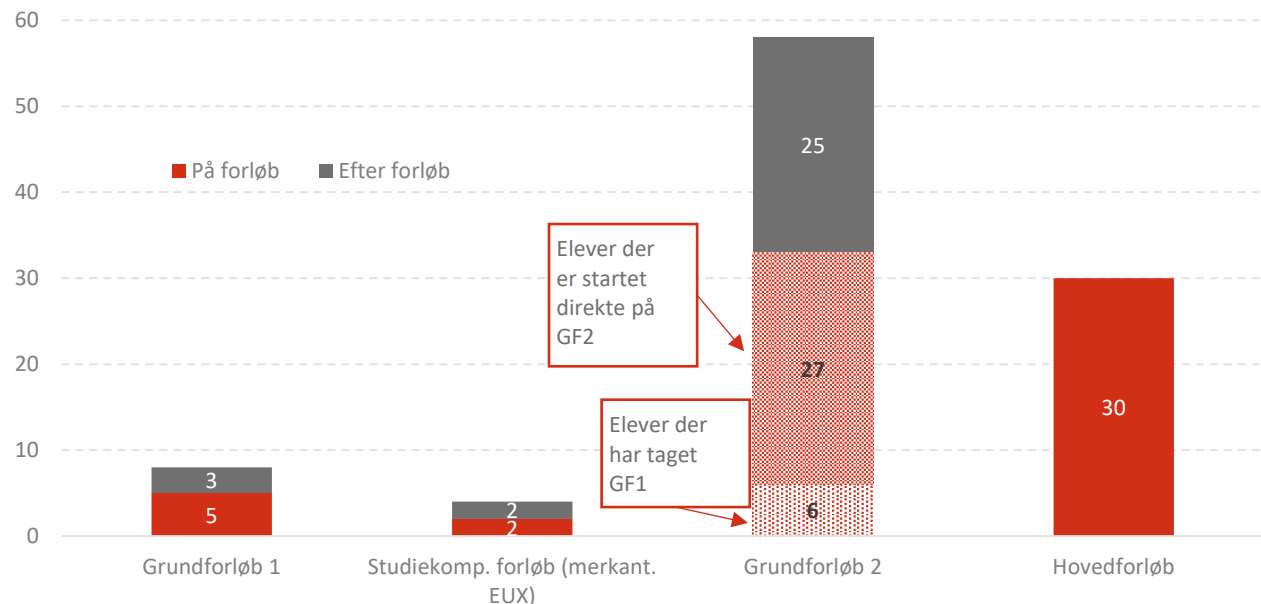
Grundforløb 1	Grundforløb 2	Hovedforløb
GF1 er for dem, der kommer direkte fra folkeskolen, og giver en bred introduktion til forskellige fag inden for fire hovedområder	GF2 er skridtet efter GF1 eller første skridt for dem, der ikke kommer direkte fra folkeskolen. På GF2 starter eleven på den af de ca. 105 erhvervsuddannelser, hun/han vil tage	HF ligger efter GF2 og foregår primært på en læreplads i en virksomhed med kortere skoleforløb undervejs.

Problemet med højt frafald fra erhvervsuddannelserne er klart størst på GF2. 83 pct. af dem, der gik på GF1 i 2017-2019, færdiggjorde forløbet. På GF2 var det kun 60 pct., der gennemførte, mens hele 26 pct. faldt fra, og 14 pct. valgte om.⁴

Det er også på eller lige efter GF2, at klart det største antal falder fra. Ser vi på det samlede frafald i skoleåret 2018/2019 var det kun 8 pct., der faldt fra på eller lige efter GF1.⁵ Omvendt skete hele 58 pct. af frafaldet enten på eller lige efter GF2, mens 30 pct. faldt fra på hovedforløbet. Det er desuden bemærkelsesværdigt, at det næsten udelukkende er elever, der er startet direkte på GF2, der falder fra under GF2.

FIGUR 6: FORDELING AF SAMLET FRAFALD I 2018/2019

Andel af samlet frafald, pct.

Kilde: DEG ([Frafaldsanalyse | Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier \(deg.dk\)](#))

⁴ <https://axcelfuture.dk/s/Fire-centrale-udfordringer-for-erhvervsuddannelserne.pdf>

⁵ Ud over, at frafaldsprocenten på GF1 er lav, holdes GF1's andel af det samlede frafald også nede af, at næsten udelukkende elever direkte fra folkeskolen tager GF1.

Det står altså klart, at GF2 er erhvervsuddannelsernes akilleshæl, og en indsats, der skal føre til lavere frafald på erhvervsuddannelserne, skal have sit hovedfokus på GF2. Det korte og fagligt udfordrende GF2-forløb er et åbenlyst problem, der skal gøres noget ved.

Meget tyder på, at en del elever mangler en introduktion til uddannelsen og evt. en afklaring på, hvilken retning de ønsker at gå i. Dette tilbydes på den såkaldte GF+, der er et 10 uger langt forløb, som netop har til formål at gøre eleverne parate til at vælge og gennemføre en erhvervsuddannelse. GF+ går forud for opstart på grundforløbets anden del, men der er en række betingelser, der afskærer mange fra at tage GF+.

VEJE TIL AT LØSE PROBLEMERNE PÅ GF2

GF+ tilbydes til alle, der ikke tager GF1, men det skal ikke være et krav. Desuden skal GF+ være mere fleksibel, så erhvervsuddannelserne har mulighed for at tilrettelægge GF+-forløb, der passer bedre til de forskellige uddannelser og elever. Fx så GF+ kan bruges til C-niveaufag på EUX, eller målrettet fagligt støtte for at gøre eleverne klar til at bestå overgangskrav efter GF2.

Differentierede adgangskrav på uddannelserne, så de mest teknisk krævende uddannelser (fx elektriker, industritekniker m.fl.) forudsætter matematik med en karakter på fx 4.

Samme adgangskrav til teknisk og merkantil EUX som til STX/HTX/HHX

Bedre adgang til skolehjem, så elever der går på uddannelser langt fra hjemmet har bedre mulighed for at bo sammen med andre elever på eller tæt på skolen – også under praktikforløb. Dette kan også styrke det sociale aspekt på uddannelserne, der ikke er på højde med fx gymnasiet.

3) FÆRRE UDBUD AF HOVEDFORLØB SKAL SIKRE EN BÆREDYGTIG UNDERVISNING

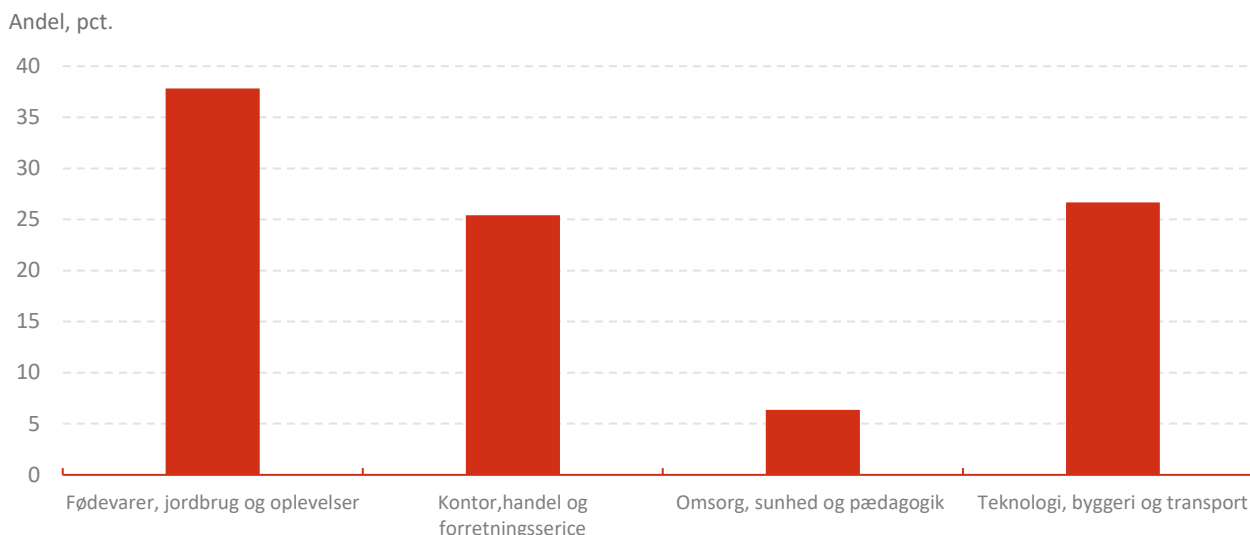
Erhvervsuddannelserne spænder over ca. 105 forskellige uddannelser, der udbydes af flere forskellige skoler på tværs af hele landet. Selvom de enkelte skoler ikke udbyder alle uddannelser, betyder det, at mange skoler udbyder uddannelser med relativt få elever.

Ser vi på de uddannelsesretninger, der er udbudt på flere end tre skoler, er der forholdsvis mange skoler, hvor færre end 20 elever starter på de enkelte uddannelser. Inden for fx hovedområdet fødevarer, jordbrug og oplevelser er der 38 pct. af uddannelserne, der har færre end 20 startende elever pr. skole på hovedforløbet (når vi kun ser på uddannelser, der er udbudt på flere end tre skoler), jf. figur 7. For kontor- og handelsuddannelserne og de tekniske uddannelser er det ca. 25 pct., mens det er relativt få på omsorgsuddannelserne. Givet det høje frafald på erhvervsuddannelserne, vil klasseholdene blive endnu mindre i løbet af uddannelsen.

De mange små uddannelser risikerer at medføre lavere kvalitet i undervisningen, da det er svært at skabe en bæredygtig finansiering af lærerkompetencer og udstyr, ligesom det kan være svært at tiltrække kvalificerede lærere. Desuden kan det også være demotiverende for eleverne at gå på uddannelser med meget få medstuderende, da det ikke giver grobund for et godt socialt og fagligt miljø. Det er naturligvis vigtigt, at klassestørrelsen ikke bliver for stor, men på mange erhvervsuddannelser tyder det på, at det omvendte er problemet.

Det tyder således på, at nogle hovedforløb udbydes for mange steder. Det er desuden i sig selv oplagt at overveje, om der reelt er behov for 105 enkeltstående erhvervsuddannelser, eller om ikke det er muligt at slå uddannelser sammen for at få større volumen og højere kvalitet i uddannelserne.

FIGUR 7: ANDELEN AF UDBUDTE HOVEDFORLØB MED FÆRRE END 20 STARTENDE ELEVER PR. SKOLE (UDBUDT MERE END 3 SKOLER)

Kilde: Børne- og undervisningsministeriet (uddannelsesstatistik.dk) og egne beregninger.

VEJE TIL MERE
ØKONOMISK, FAGLIG OG SOCIAL
BÆREDYGTIG UNDERVISNING

Ny udbudsrunde af udvalgte uddannelser, hvor hovedforløbene udbydes færre steder for at sikre volumen og kvalitet. Dette skal naturligvis tage højde for de lokale arbejdsmarkeder, der er en grundsten i erhvervsuddannelserne.

Undersøg hvilke af de ca. 105 erhvervsuddannelser, der kan slås sammen.

Bedre adgang til kollegier eller skolehjem, hvor eleverne kan bo – også under praktikforløb – så det bliver mere attraktivt at tage uddannelser længere væk fra hjemmet.

4) GIV LÆRERNE DEN RIGTIGE EFTERUDDANNELSE

Fagunderviserne på erhvervsuddannelserne er selv uddannede inden for de specifikke fag. Men i flere tilfælde bliver disse uddannelser hurtigt forældede i takt med den meget hurtige teknologiske udvikling. Det gælder særligt inden for de tekniske fag, som jo fx skal uddanne mennesker til at gennemføre den grønne omstilling gennem brug af ny teknologi, eller inden for det merkantile område, hvor eleverne har brug for ny viden om fx bæredygtigt indkøb, rapportering mv.

Et survey blandt undervisere på træfagenes byggeuddannelser har fx vist, at underviserne selv i et mærkbart omfang føler, at de ikke er klædt godt nok på for at undervise i bæredygtighed.⁶

Derfor er der behov for at stille krav til løbende efteruddannelser af underviserne på erhvervsuddannelser – og sætte ressourcer af til det – i hvert fald på de retninger, hvor den teknologiske udvikling går hurtigst.

Samtidig er det en stor udfordring for fastholdelsen af nye erhvervsskolelærere, at de skal tage den såkaldte Diplomuddannelse i Erhvervspædagogik (DEP'en). Uddannelsen er for teoretisk og akademisk og uden tilstrækkelig praktisk uddannelse i selve det at være lærer og undervise. Det er derfor et forkert krav at stille til personer, der netop ikke har valgt en akademisk uddannelse. Det betyder faktisk, at mange nye lærere springer fra igen og er en medvirkende årsag til den høje personaleomsætning, som vi viser i figur 4.

Desuden er DEP'en meget ressourcekrævende – særligt da den ikke er taxameterfinansieret. Det betyder, at uddannelsen udfordrer uddannelsesinstitutionerne, der skal kunne erstatte lærertimerne, mens de tager DEP'en.

VEJE TIL DEN RIGTIGE EFTERUDDANNELSE TIL LÆRERNE

The diagram features a central green oval with the title 'VEJE TIL DEN RIGTIGE EFTERUDDANNELSE TIL LÆRERNE'. A large green arrow points downwards from this oval to two separate light red rounded rectangular boxes. The left box contains text about certification requirements, and the right box contains text about rethinking the DEP program.

Indfør krav om fem-årig certificering af faglærerne på uddannelser, hvor den teknologiske og samfundsmæssige udvikling går hurtigst. Certificeringen kan fx være i form af opkvalificeringskurser og praktik i virksomheder. Certificeringsaktiviteten skal være taxameterfinansieret.

Gentænk DEP'en, så den er mindre teoretisk og mere praksisorienteret – ligeledes taxameterfinansieret.

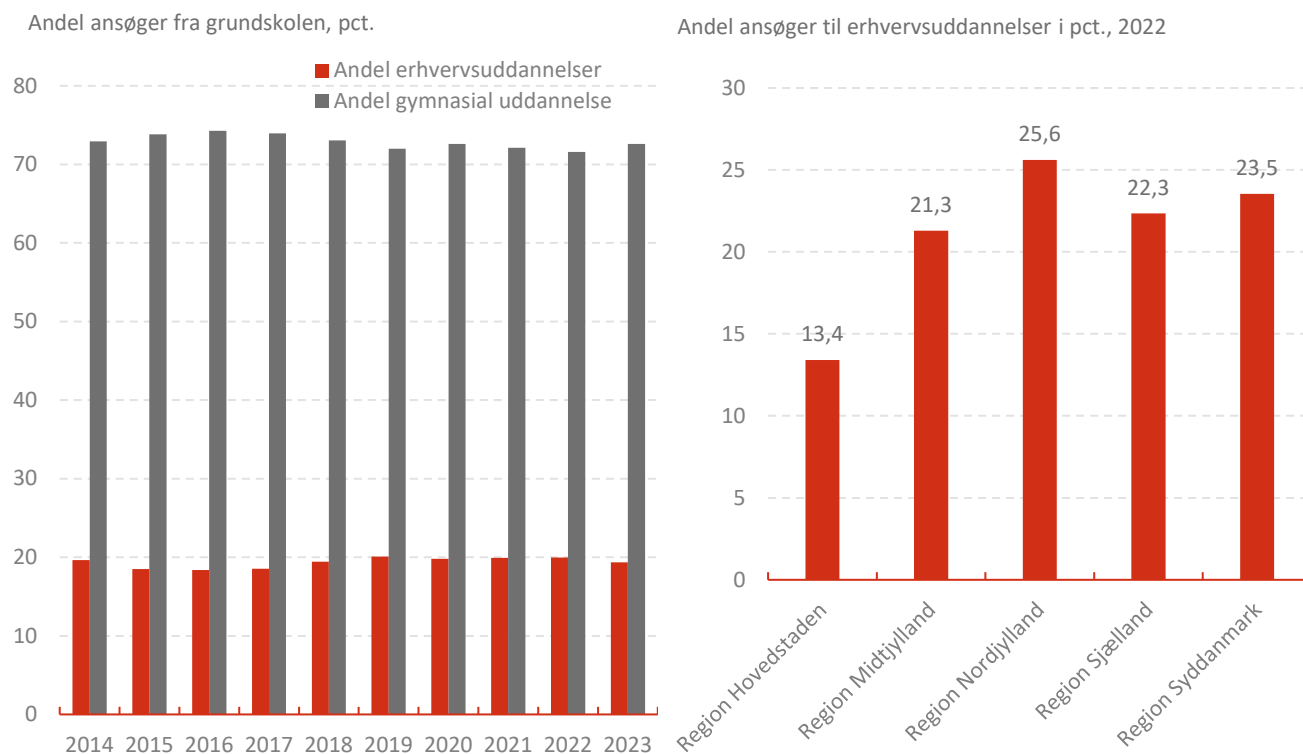
⁶ [Supplerende analyserapport - bæredygtighed i træfagene \(bygud.dk\)](#)

5) FLERE SKAL GÅ DEN FAGLÆRTE VEJ

Der har længe været en politisk målsætning om, at flere skulle vælge en erhvervsuddannelse, når de skulle videre fra grundskolens 9. eller 10. klasse. Målet var 25 pct. i 2020 og 30 pct. i 2030. Sådan er det dog ikke gået, for andelen har ligget fuldstændig stabilt på ca. 20 pct. de sidste ti år, jf. figur 8. Det dækker dog over betydelige regionale forskelle, hvor Region Hovedstaden i 2022 lå helt nede på 13,4 pct. mens de andre regioner lå over 20 pct. med Nordjylland i toppen med 25,6 pct., jf. figur 8.

Det er således klart, at der er behov for ny handling, hvis flere unge skal vælge EUD'en direkte fra grundskolen eller senere i livet. Det er vores forventning, at løsningerne på de fire udfordringer skitseret oven for også kan give en positiv effekt på unges uddannelsesvalg, da de vil øge kvaliteten af uddannelserne. Med højere kvalitet bør også følge højere efterspørgsel. Men mere skal også gøres i grundskolen og overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse.

FIGUR 8: 20 PCT. AF ANSØGERNE TIL EN UNGDOMSUDDANNELSE FRA GRUNDSKOLEN SØGER TIL ERHVERVSUDDANNELSER – MED TYDELIGE REGIONALE FORSKELLE

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk

VEJE TIL AT FLERE GÅR DEN FAGLÆRTE VEJ

Mere praksisnær undervisning i folkeskolen. Kræver bl.a. nye lærerplaner, hvor en mere varieret og praktisk tilgang til og i fagene indgår. Desuden en nytænkning af prøver med en bedre balance mellem det boglige og det praktiske

Øget brug af rollemodeller med EUD-elever eller unge faglærte, der inspirerer eleverne i udskoling og på efterskoler.

Obligatorisk praktikuge i 7., 8. og 9. klasse.

Dertil kommer mere fleksible praktikordninger over længere tid for udvalgte elever med mulighed for fx 3 dages skole og 2 dages praktik

10. klasse gøres mere praksisnært og flyttes til erhvervsskoler. Dog fortsat mulighed for at tage alle ungdomsuddannelser efter 10. klasse.

Opret efterskoler med klare praksisfaglige profiler, der kan understøtte overgangen fra grundskole til EUD.

Bedre brobygning begge veje, så erhvervsskolelærere har forløb i grundskolen lige såvel som grundskoleeleverne har forløb på erhvervsskoler.

KONTAKT
JENS HJARSBECH
CHEFØKONOM
TLF. 26 19 65 25
JH@AXSELFUTURE.DK
[LINKEDIN.COM/IN/JENSUHJARSBECH/](https://www.linkedin.com/in/jensuhjarsbech/)